

Pohjoismaisen slavistiikan runsas ja lämminhenkinen katselmus

Elokuun 16.–21. kokoontui pitkälle toistasataa slavistia pääasiassa pohjoismaista Upsalaan joka kolmas vuosi järjestettävään Slavistmöten. Konferenssin ulkoiset puitteet Pohjoismaiden vanhimman yliopiston päärakennuksessa olivat paitsi juhlavat myös käytännölliset. Lingvisteille löytyi tarvittaessa myös datatykit – kirjallisuudentutkijat pärjäisivät vielä mainiosti ilman.

Kongressin avasi Upsalasta hiljan eläkkeelle jäänyt emeritusprofessori Sven Gustavsson poleemisella esitelmällä slavistien roolista. Balkanin alueen politisoitunutta identiteetinmuodostustakin tutkinut kielitieteilijä haikaili takaisin generalistien aikaan. Suomalaisittain Ruotsin slavistiikka vaikuttaa kyllä näinkin meikäläistä laaja-alaisemmalta.

Kongressin plenary-esitelmätoimitsijöistä mieleenpainuvimmaksi nousi moskovalainen professori Andrei Zaljnjak, johtava Novgorodin tuohikirjoitusten tutkija, joka oli jättänyt tänä kesänä kaivaukset ennen aikojaan tullaan Upsalaan. Varsinaisen *Laulua Igorin sotarekestä* käsitelleen esitelmänsä lisäksi hän esitteli innokkaille slavisteille myös kolmea aivan tuoretta tuohikirjelöydöstä Novgorodista ja Staraja Russasta arvuuttellen yleisöltä eri sanojen ja muotojen merkitystä. Vuodesta 1951 alkaen löytyneet Novgorodin tuohikirjeet ovat muuttaneet käsityksiä muinaisvenäjistä: niiden perusteella on selvää, ettei muinaisvenäjä ole ollut mikään yhtenäinen kieli ennen hajoamistaan venäjään, ukrainaankin ja valkovenäjään vaan murre-erot ovat olleet suuret. Zaljnjakin mukaan muinaisnovgorod onkin

kantaslaavin itäryhmän murre, joka toisissa poliittisissa olosuhteissa olisi kehittynyt omaksi kielekseen sen sijaan että sulautui venäjään.

Järjestävän Upsalan yliopiston slavistiikan laitoksen tutkimustoiminta painottuu kielihistoriaan. Niinpä neljästä rinnakkaisesta sektioista oli useamman päivän yksi omistettu kokonaan historialliselle kielitieteelle. Aiheitaan sekä historialliset että nykykielten esitelmät kuitenkin poikkesivat suuresti toisistaan, eikä kielitieteilijöiden piirissä ole havaittavissa mitään erityistä skandinaavista suuntausta keskittyä johonkin tiettyyn aihealueeseen. Järjestäjät olivat kuitenkin onnistuneet muodostamaan esitelmistä temaattisia kokonaisuuksia. Molemmissa kielitieteellisissä sektioissa oli myös tieteenalojen rajat ylittäviä esitelmiä.

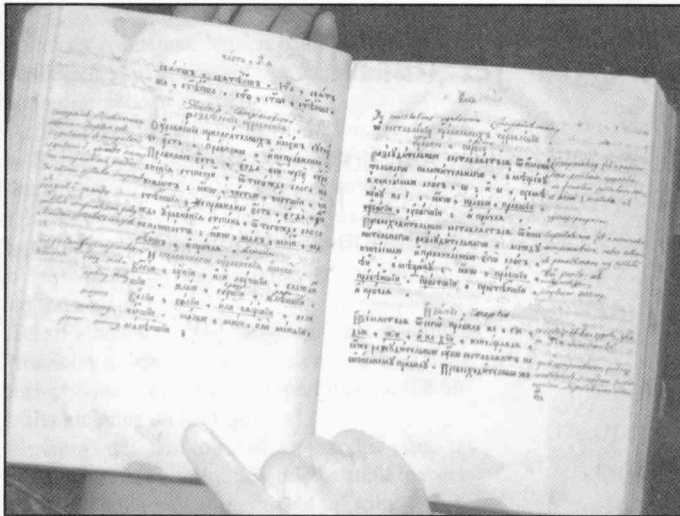
Upsalassa näkyi kiinnostavasti kuinka kiinteästi slaavien ja skandinaavien tarinat liittyvät toisiinsa. Laila Nordquist Upsalasta kertoi Ruotsin valtionarkistossa säilytettävän 1600-luvun alusta olevan noin 35 000-sivuisen nk. Novgorodin miehitysarkiston luettelointiprojektin loppuunsaattamisesta. Tukholman yliopiston Elisabeth Löfstrandin mukaan arkiston avulla voidaan saada selvyttä siihen, millaisia rutiineja Venäjän valtionhallinnossa 1500-luvulla oli. Venäjällä ei vastaavanlaajuisuista ja -ikäistä arkistoa ole. Kielitieteen ja historian välimaastossa liikkui myös upsalalainen Ingrid Maier, joka kertoi, mitä Venäjän poliittinen eliitti tiesi Euroopan maantieteestä ja politiikasta erityisesti vuosina 1645–1682. Maierin esitelmä perustuu hänen tutkimiansa

länsimaisten lehtikirjoitusten ja niiden venäläisten käännösten vertailuun, josta ilmenee mm. se, mitä kääntäjän oli pitänyt tekstiin lisätä jotta tsaari ja pajarit olisivat sen ymmärtäneet.

Thomas Rosén Upsalasta esitelmöi kielipoliitiikasta ja kyrillisen aakkoston käytön historiasista, nykytilasta ja tulevaisuudesta. 1920-luvun kommunismin maailmanvalloituksen huumassa monissa Neuvostoliiton vähemmistökielissä siirryttiin käyttämään latinalaista aakkostoa, josta kuitenkin luovuttiin 1930-luvulla, kun poliittikkana oli vaihtaa venäjään perustuvaan kyrilliseen aakkostoon paikallisiin muokkauksin höystettynä. 1990-luvun alun muutosten jälkeen monissa maissa, ml. Venäjän vähemmistökielten puhujien joukossa, herättiin keskustelemaan paluusta tai siirtymisestä latinalaiseen aakkostoon, ja Keski-Aasiassa näin tehtiinkin. Venäjällä latinalaisen aakkoston voittokulkua on viime aikoina yritetty hillitellä lainsäädännöllisin toimin. Latinalainen aakkosto on kuitenkin alkanut levitä jo itse venäjäänkin: lehtiteksteissä näkee usein nimiä kirjoitetun sitä käyttäen. Rosénin ennustus on, että tulevaisuuden Venäjällä ihmiset globalisaation ansiosta hallitsevat tasapuolisesti sekä kyrillisen että latinalaisen aakkoston.

”Suomalaisista” selvimmin monitieteellinen oli Helena Leheckován esitelmä siitä, kuinka erilaisia kielityyppejä – esimerkiksi englantia, suomi ja tšekki – voidaan käyttää vammautuneiden aivojen tutkimuksessa. Spesifisyydestään huolimatta se oli täysin ymmärrettävä myös asiaan ennakolta perehtymättömälle kuulijalle.

Kirjallisuuden esitelmät olivat yllättävänkin konservatiivisia käsitellen lähinnä 1800- ja 1900-

Upsalan yliopiston kirjaston slaavilaisia aarteita.

lukujen venäläisiä klassikoita. Muutamia sessioita oli myös puolalaisesta ja tšekkiläisestä kirjallisuudesta. Harvoja erikoisempia aiheita edusti Södertörns högskolan Irina Sandomirskaja alustavilla huomioillaan kuruomykkien koulutuksesta Neuvostoliiton sa esimerkkinä kommunikaation ja kielen ruumiillisuudesta ja kielestä subjektin synnyttävänä mekanismina. Kirjallisuuden osalta kunnia pitää plenary-esitelmä oli annettu yhdelle legendaarisen Nils Åke Nilssonin oppilaista, Ohion yliopiston professorille Irene Masing-Delicille, joka tulkitsee Nabokovin *Pniniä* Puškinin *Tarun tsaari Saltanista* kautta.

Konferenssin runsaassa oheisohjelmassa oli Nilssonin toisen oppilaan, Tukholman kirjallisuuden professorin Peter Alberg Jensenin upean 60-vuotisjuhla-kirjan julkistamistilaisuus. Jensen on ollut keskeinen hahmo yhden pohjoismaisen tutkijakupolven kouluttamisessa venäläisen kirjallisuuden alalla mm. NorFA:n tuella. Erään tanskalaisen professorin arvion mukaan viimeisten kymmenen vuoden kuluessa tilanne on kuitenkin Suomea lukuun ottamatta taantunut. Monissa yliopistoissa on professuureja jätetty täyttämättä niiden haltijoiden jäätyä eläkkeelle – ei tuntematon tilanne Suomessakaan.

Toinen ilmiö ainakin Ruotsissa tuntuu olevan slaavilaisten kielten ja kirjallisuksien laitosten muuttaminen monitieteiseksi Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen laitoksiksi.

Myös Ruotsin monikulttuurisuus ja suuret siirtolaisryhmät näkyivät kongressin ohjelmassa. Kieli- ja kirjallisuusaiheiden lisäksi omia sessioita oli otsikon ”Kultur, samhälle och historia” alla ja näistä monet käsitelivät entisen

Jugoslavian alueen toipumista 1990-luvun sodista. Ohjelmassa oli myös useampia slaavilaisia ja ruotsalaisia kulttuurikontakteja kotoskia esitelmää sekä yleisölle avoimia minisymposiumeja.

Viikko esitelmiä, joiden aiheet vaihtelevat laidasta laitaan, mutta joita ei kuitenkaan ole riittävästi, jotta voisi aina valita rinnakkaisista sessioista itselle läheisiä, saa kysymään, tarvitaanko tänä päivänä yhä erillistä pohjoismaista slavistikongressia? Moni skandinaavi nauttii tilaisuudesta esitelmöidä äidinkiellään, vaikka slaavilaisista maista kotoisin olevien tutkijoiden lisääntyminen Pohjoismaiden yliopistoissa on (suomalaisten iloksi) lisännyt englannin ja venäjänkielisten esitelmien määrää. Tunnelmaltaan kongressi on kansainvälisiä megatilausuuksia leppoisampi ja ruotsalaiset esittäneet olivat järjestäneet runsaasti oheisohjelmaa Rahmaninovin Vigiliasta balkanalaiseen kansantanssiin. Nuorelle tutkijalle Slavismöte on mukava tilaisuus pitää ensimmäinen esitelmä ja kuulla runsaasti anekdootteja oman tieteenalan historiasta ja merkkihahmoista.

Ulla Hakanen & Jouni Vaahtera

Kääntäjäseminaari Helsingissä 25.-26.11.2004

Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti järjestää yhteistyössä Helsingin yliopiston slavistiikan ja baltologian laitoksen kanssa venäjän kielen tulkeille, kääntäjille, opettajille ja opiskelijoille tarkoitetun kääntäjäseminaarin Helsingin yliopistossa 25.–26.11.2004.

Seminaarin aiheena ovat juridisten tekstien ja hallintokielen kääntämiskysymykset. Aihetta tarkastellaan yritys juridiikan, asioiden- ja oikeustulkauksen kannalta. Esitelmissä käsitellään mm. tulliin, lähialueyhteistyöhön ja Venäjän hallinnonuudistukseen liittyvää terminologiaa. Seminaarissa tuodaan esille myös kääntäjän työn käytännön tilanteita.

Seminaarin työkielinen ovat suomi ja venäjä. Ohjelma ja ilmoittautumistiedot ovat nähtävissä instituutin www-sivulla: www.rusin.fi/seminaareja/index.html.

Lisätietoja järjestelyistä vastaavilta:

Anneli Ojala,
puh. 09-2285 4436;
s-posti: anneli.ojala@rusin.fi
Markku Tuominen,
puh. 09-2285 4435; s-posti: markku.tuominen@rusin.fi